

Burmeister Erzsébet – Drótos László

EPA – MATARKA együttműködés: a közös cikkek ellátása egyedi azonosítókkal

Az időszaki kiadványokkal foglalkozó két országos szolgáltatás, az EPA (Elektronikus Periodika Archivum és Adatbázis: epa.oszk.hu) és a MATARKA (Magyar Folyóiratok Tartalomjegyzékeinek Kereshető Adatbázisa: www.matarka.hu) közötti együttműködés, mely 2004 óta létezik, újabb mérföldkőhöz érkezett: a közös folyóiratok esetében csaknem az összes cikk egyedi azonosítót kapott. Az EPA-ban nyilvántartott több mint 3200-féle kiadvány egynegyede saját szerveren teljes szöveggel archiválásra is kerül, s utóbbiak 53%-át teszik ki a MATARKA-val közös folyóiratok. A MATARKA adatbázisában pedig mintegy 25%-nyi az EPA-val közös kiadványok aránya. Nemrég befejeződött a két szolgáltatás közös cíkcímeinek (számuk átlépte a 450 ezret) egyedi azonosítóval való ellátása. 2016 közepe óta már eleve ilyen azonosítóval ellátva kerülnek át az EPA-ból az új folyóiratok adatai a MATARKA-ba, a retrospektív feldolgozás pedig 2018 elején ért véget. A cikk a célokat, az elvégzett munkát és ennek jelentőségét mutatja be.

Tárgyszavak: Egyetemes Tizedes Osztályozás; ETO-jelzet; elemzés

A MATARKA és az EPA rövid bemutatása

A MATARKA magyar vagy magyar nyelvterületen kiadott, nem feltétlen csak magyar nyelvű cikkeket tartalmazó szakfolyóiratok tartalomjegyzékeit dolgozza fel 2002 óta. Az idők folyamán sok évkönyv és egyéb periodikum is bekerült a szakfolyóiratok mellé: főleg múzeumok évkönyvei és felsőoktatási intézmények tudományos közleményei. A tartalomjegyzékek a feldolgozás után azonnal kereshetők a címben levő szavak és a szerzők neve alapján, a találatok különböző szempontok szerint szűkíthetők, a találati listák sokféle formátumban menthetők, ezáltal a listák további, többirányú felhasználása is lehetővé válik. Maguk a tartalomjegyzékek is böngészhetők és a szerzői illetve kulcsszó-indexek szintén kereshetők és böngészhetők. A cikk írásának időpontjában az adatbázisban 1843 folyóirat, 2 608 321 cím, 371 165 szerző és 758 747 ugrópont van a teljes szövegre.

Az EPA a Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK) „folyóirat részlege”. A MEK-en belül már a kilencvenes évek közepén megkezdődött a weben elér-

hető elektronikus időszaki kiadványok nyilvántartása. A részgyűjtemény önállóvá válása, vagyis saját adatbázisának és honlapjának fejlesztése 2003-ban indult. Az EPA-ban nagyrészt más szervereken is fellelhető kiadványok találhatóak, de sok tételnek ez az archívum az egyetlen lelőhelye. Az archivált e-folyóiratok számára az EPA-szolgáltatás stabil hozzáférést, megjelenés- és formátumbeli egységet biztosít. A cikk írásának időpontjában az adatbázisban 869 archivált, 2283 élő vagy már megszűnt távoli elérésű és 115 csak offline hozzáférhető kiadvány, valamint több mint félmillió, a teljes szövegű cikk(ek)re mutató URL-cím található.

Az együttműködés formái

A két szolgáltatás 2004-től, tehát igen korán elkezdett együttműködni. [3] Ez az alábbi tevékenységeket jelenti:

- Adatcsere: a MATARKA átvesz az EPA-tól tartalomjegyzékeket, erre az elmúlt 15 év alatt több program is készült. Az EPA is átvesz a MATARKA-tól kész tartalomjegyzékeket, amire az idők folyamán szintén több program jött létre. Az EPA-nak természetesen utólag még a teljes szöveg PDF vagy HTML fájljait is hozzá kell linkelnie a cikkeihez. Jelenleg mind a két irányban

- az EPA XML formátuma szolgál az adatcsere alapjául.
- Az EPA-ból szerző- és cikkszintű keresést lehet indítani a közös folyóiratokban a MATARKA kereső robotjával és a találati lista itt is az EPA külalakjával jelenik meg (1. ábra).

- A MATARKA-ból teljes szöveges keresést lehet indítani a közös folyóiratok EPA-s archívumában és a találati lista EPA-dizájnnal jelenik meg (2 ábra).

Találati lista Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis

Az alábbi találati lista - időrendben visszafelé - azokat a cikkeket tartalmazza (max. 500 tételt), amelyek benne vannak a MATARKA tartalomjegyzék-adatbázisban és teljes szöveggel elérhetők az EPA-ban, továbbá megfelelnek a keresőkérdésben megadott feltételnek. Az egyes cikkek a vastagított címére kattintva nyithatók meg PDF vagy HTML formátumban. Előfordulhat, hogy a megnyíló fájlban több cikk is van, ilyenkor a PDF nézegető vagy a web böngésző belső keresőjével (Ctrl/F gomb) érdemes a cikk címére vagy szerzőjére rákeresni.

Keresőkérdés:
Szerző: 'domokos jános'

Találatok száma:
3

Darócziné Szalai Edit - Domokos János: Közművelődés - közösségi művelődés. - In: Szín, 2002. (7. évf.), 4. sz., 37. p.

Domokos János: Szent Ágoston Regulája. - In: Vigilia, 1993. (58. évf.), 9. sz., 717. p.

Domokos János: Stidworthy, John : Alsóbbrendű állatok. - In: Erdészeti lapok, 1993. (128. évf.), 2. sz., 60. p.

1. ábra Az EPA-ból szerző- és cikkszintű keresés indítása a MATARKA-val közös folyóiratokban – találati lista

Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis

Az alábbi találati lista a keresőprogram által súlyozva sorolja fel a dokumentumokat. A keresett szavak első előfordulása ki van emelve egy néhány soros szöveggörnyezettel együtt. Egy tételre kattintva azonnal a dokumentum megfelelő oldala jelenik meg, ezen belül a böngésző belső keresőparancsával (rendszerint Ctrl/F) találjuk meg az adott szó előfordulását). A dokumentum kezdőlapjára úgy tudunk visszamenni, hogy fent az URL címben visszatöröljük a file nevét. Ha nincs találat, próbáljunk más szinonimát beírni, vagy csonkoljuk a szót egy * jellel, illetve adjunk meg kevesebb szót vagy használjuk a kezdőlapról elérhető "összetett" teljes szövegű keresési lehetőséget.

Keresőkifejezés: "domokos jános"

A találatok száma: 361

Keresztény Magvető
425. évfordulója4 [121.78 kB - PDF] * A tordai országgyűlés határozata 1568-ban5 [136.69 kB - PDF]
Tanulmányok * Kovács István : A reformátorok – Luther, Zwingli és Kálvin – állásfoglalása a vallásszabadság kérdésében6 [741.56 kB - PDF] * Simén Domokos : János Zsigmond valláspolitikája12 [1.44 MB - PDF] * Dr. Erdő János : A tordai ediktum teológiai alapja24 [745.37 kB - PDF] * Dr. Szabó Árpád : Vallásszabadság és unitarizmus30 [429.67 kB - PDF] * Robert Traer : Hit és szabadság33 [408.52 kB - PDF] * /02100/02190/00167/pdf/index.htm (9.8K)

Szín
Pordány Sarolta : Felnőttkori tanulás - közművelődés. 25 publicisztikai írás34 [3.84 kB - HTML] * Dr. Horváth Attila : A turisztikai információs központok és a művelődési házak35 [12.75 kB - HTML]
Szakmai hírek, beszámolók * Darócziné Szalai Edit , Domokos János : Közművelődés - közösségi művelődés37 [11.89 kB - HTML] * Beke Pál : Magyar-jugoszláv határmenti találkozó38 [4.80 kB - HTML] * Horváthné Bodnár Mária : Tájékoztató a Pécsi Tudományegyetem FEEFI és az IIZ/DVV Budapesti Projekt-iroda projektzáró /01300/01306/00015/index.htm (10.0K)

2. ábra A MATARKA-ból teljes szövegű keresés indítása az EPA-ban – találati lista

Egyedi azonosítók

A publikációk egyre növekvő tömege már az elektronikus korszak előtt szükségessé tette a bibliográfiai adatok leírásának szabványosítását és egyedi azonosítók bevezetését. Jó példa erre az ISBN, ISSN stb. számok megjelenése a 20. század második felében. Az adatbázisok és az internet világában talán még fontosabb a szerzők, a földrajzi nevek, az elektronikus dokumentumok stb. egyedi azonosítása a gyors fellelhetőség érdekében. [1]

Szerzők esetében többféle, a személyek egyedi azonosítását megoldó szolgáltatás létezik, például ORCID (Open Researcher and Contributor ID), VIAF (Virtual International Authority File), ISNI (International Standard Name Identifier). Magyarországon ilyen azonosító rendszert biztosít a felsőoktatási és akadémiai hálózat szerzőinek publikációit nyilvántartó MTMT (Magyar Tudományos Művek Tára).

A digitális dokumentumok – különösen a tudományos publikációk – azonosítására pedig a Handle rendszeren alapuló DOI (Digital Object Identifier) terjedt el, melynek a „gazdája” az IDF (International DOI Foundation: www.doi.org). A DOI-n kívül használható még az URN (Uniform Resource-Name) vagy például az ARK (ArchivalResource) is ilyen célra.

Ahhoz, hogy az EPA és a MATARKA cikkekordjait egyértelműen összekapcsoljuk, szükségessé vált egy ilyen egyedi és stabil azonosító bevezetése. Bár a DOI használata már a magyar folyóiratokban is egyre elterjedtebb, ilyen azonosítóval az EPA-ban található cikkeknek csak töredéke rendelkezik, hiszen például a régi, papírról digitalizált periodikák, vagy a már ugyan eleve digitálisan születő, de nem tudományos jellegű kiadványok esetében természetesen nincs DOI-ja az egyes cikkeknek, és mivel a DOI-számok igénylése költségekkel jár, az nem is jöhetett szóba, hogy tömegesen igényeljünk ilyen azonosítót hozzájuk. Az URN használatát pedig végül azért vetettük el, mert bár az in-

gyenes és nagy tömegben generálható, viszont külön URL címen kell lennie minden dokumentumnak és be kell tenni az URN-azonosítót a dokumentumot tartalmazó weboldalba ahhoz, hogy az URN-szerver validálni tudja és „beélesítse”. Ez a mechanizmus a MEK esetében a kezdetektől be van építve a rendszerbe, vagyis a könyvek automatikusan kapnak egy URN-t, amikor kikerülnek a nyilvános felületre, viszont az EPA-nál a cikkek esetében jelentős átalakításokat igényelt volna az utólagos bevezetése, tekintve, hogy a cikkeknek nincs önálló weblapjuk, hanem egy teljes folyóirat-szám minden cikkadata egyetlen oldalon van felsorolva, továbbá arra is van példa, hogy az egyes cikkeknek nincs saját URL-címük sem, mert egy PDF-fájlban van a teljes füzetszám. Ezért a gyors megoldás érdekében egy saját EPAcikk_ID generálása mellett döntöttünk, amivel megoldható a két rendszer adatbázisainak összekapcsolása és megteremti annak a lehetőségét is, hogy az egyéb egyedi azonosítók (pl. DOI, ORCID, VIAF) is átvehetők legyenek azoknál a rekordoknál, amelyeknél léteznek ilyenek.

Egyedi cikkazonosító

Az EPAcikk_ID felépítése: EPA-XXXXX-YYYYY-ZZZZ, ahol

az első 5 jegyű szám a folyóirat alkönyvtárának sorszámja az EPA-ban (az EPA_ID).

A második 5 jegyű szám a füzet száma a folyóirat-on belül.

A harmadik 4 jegyű szám a cikk sorszámja a tartalomjegyzéken belül (ez a sorszám tízesével nő, hogy szükség esetén be lehessen szűrni kifejejtődött vagy utólag megkapott cikkeket).

Egy konkrét példa: EPA-03269-00001-0070, ami a GeoMetodika folyóirat 2017. évi 1. számának 7. cikkét azonosítja, melynek címe: Okostelefonok használata a földrajztanításban.

Mind az EPA-ban, mind pedig a MATARKA-ban a cikk címe fölé mozdítva az egeret az azonosító is megjelenik (3., 4. ábra).

• **Juhász Gergely** : **Okostelefonok használata a földrajztanításban = Application of smartphones in geography education** 49-56 [347.40 kB]
Abstract: This article focuses on feasible ways how teachers can incorporate smartphones into the geography education. Our students, the 'Digital Natives' of our age require dif-
improving their competence. The paper intends to offer useful tips on how these modern devices can

Keywords: Digital Natives, digital competence, smartphone, applications

3. ábra A Juhász Gergely által írt cikk azonosítójának megjelenítése az EPA-ban

Szerzők: Juhász Gergely
 Okostelefonok használata a földrajztanításban = Application of smartphones in geography education
[Teljes szöveg \(PDF\)](#)
[GeoMeto](http://epa.oszk.hu/03200/03269/00001/pdf/EPA03269_geometodika_2017_1_049-056.pdf) http://epa.oszk.hu/03200/03269/00001/pdf/EPA03269_geometodika_2017_1_049-056.pdf
EPA-03269-00001-0070
 Teljes szöveg: [Elektronikus Periodika Archivum](#)

4. ábra Ugyanezen cikk azonosítójának megjelenítése a MATARKA-ban

2015 őszén az EPAcikk_ID megtervezésekor a célunk az EPA és a MATARKA adatbázisok közös régebbi rekordjainak egyedi azonosítókkal való ellátása volt. Az új rekordok 2016 közepétől pedig már eleve az EPAcikk_ID-vel kerülnek át. Akkoriban azt terveztük, hogy a két adatbázist egyesítjük és a cikkazonosító bevezetése ezért elkerülhetetlen volt. Az adatbázisok összeolvasztásának mindenképpen lettek volna előnyei, például munkamegtakarítás mind a két oldalon, a folytonos adatcsere megszűnése, egyetlen adatbázis és szoftver üzemeltetése, és a felhasználóknak is csak egy szolgáltatást kellett volna használniuk.

Megvalósítás

A munkát egy, az *Internet Szolgáltató Tanácsa* (ISZT) által támogatott projekt keretében kezdtük el 2015 végén és folytattuk 2016-tól. Naivan az volt az elképzelésünk, hogy automatizált módszerekkel, egy erre a célra fejlesztett program segítségével mindkét adatbázis rekordjai rövid idő alatt elláthatók lesznek az egyedi azonosítóval. Az első, erre a célra kifejlesztett megoldás csődöt mondott, mert csak a rekordok feléhez sikerült EPA-azonosítót hozzárendelni. A Burmeister Erzsébet által kifejlesztett php programmal lehetett végül a teljes munkát elvégezni. Az EPA-adatokat ehhez a MEK és az EPA informatikai háttérét nyújtó *Vitéz*

Bt., személy szerint *Vitéz Gáborné* szolgáltatta. A manuális munkákban nagyon sokat segített a *Miskolci Egyetem* könyvtárának közfoglalkoztatott kollégája: *Nagy Zsolt*. Az EPA-csapatot *Uri-Kovács József* képviselte az egyeztetések során.

A munka majd két évig tartott. Hamar kiderült, hogy a teljes automatizálás lehetetlen. Először lefutott a program a MATARKA tesztszerverén, amely az összehasonlítást végezte el adott folyóirat számainak MATARKA és EPA tartalomjegyzékei között. AZ EPA-ból ehhez minden folyóirathoz *index_new.xml* nevű XML fájlokat kapott a MATARKA, alkönyvtárakba rendezve (5. ábra). A program az XML fájlok tartalmát hasonlította össze a MATARKA-adatbázis megfelelő tábláinak tartalmával (6. ábra). (A MATARKA relációs adatbázis, táblái SQL-parancsokkal lekérdezhetők.) Ahol 95% feletti egyezést talált, ott rögtön aktualizálta az URL-t és a megfelelő mezőbe beírta az EPAcikk_ID-t. Ahol nem volt egyezés, azoknál utólag ún. *update* parancsok készültek, melyek a megadott cikkszámokhoz beszúrták az EPAcikk_ID-eket. Ezeket az *update* parancsokat egyszerre le lehetett futtatni a MATARKA éles szerverén. Folyóiratonként a munka ellenőrzését egy külön php script futtatásával lehetett elvégezni és a még előbukkanó hibákat további *update* parancsokkal javítani (7. ábra).

```

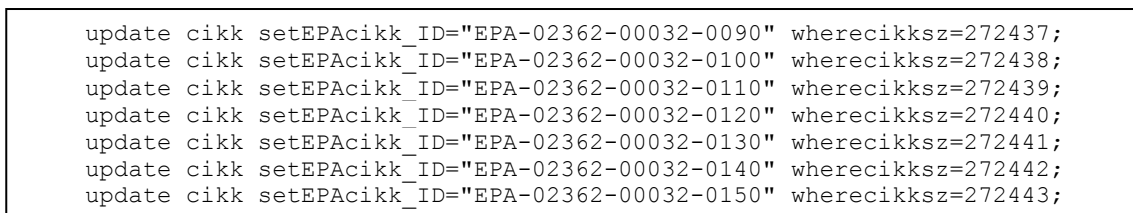
<?xml version="1.0" encoding="UTF-8"?>
- <Pack xsi:noNamespaceSchemaLocation="http://mek.oszk.hu/mekdtd/epax/epax.xsd" xmlns:xsi="http://www.w3.org/2001/XMLSchema-instance">
- <TOC>
- <Head>
- <dc_title>Vigilia</dc_title>
- <Issue type="pdf" number="1" year="2011">76. évf. 1. sz. (2011. január)</Issue>
- <host>epa.oszk.hu</host>
- <dc_identifier>02970</dc_identifier>
- <ev_szam_Path>00845/pdf</ev_szam_Path>
</Head>
- <Contents>
- <Section>
- <Article>
- <Language>hu</Language>
- <Link size="[65.80 kB - PDF]">EPA02970_vigilia_2011_01_001.pdf</Link>
- <Author>
- <FamilyName>Lukács</FamilyName>
- <GivenName>László</GivenName>
</Author>
- <Title>Haladás vagy történelem?</Title>
- <Range>1</Range>
- <EPAcikk_ID>EPA-02970-00845-0010</EPAcikk_ID>
</Article>
</Section>
- <Section>

```

5. ábra A Vigilia 2011/1. számához tartozó XML fájl

6. ábra Képernyőrészlet: a Vigília folyóirat tartalomjegyzékeinek összehasonlítása az EPA XML fájljaival

7. ábra Az update parancsok sorozata a 2362 számú EPA folyóirat 32 számú füzeténél

Néhány megállapítás

- A közös folyóiratok egy része nem az EPA-ból került át közvetlenül a MATARKA-ba, hanem más könyvtárak dolgozták fel őket és ezért a címleírások eltértek, rövidebben vagy hosszabban, párhuzamos címmel vagy anélkül készültek stb. Itt ki kell hangsúlyozni, hogy TARTALOMJEGYZÉKEK BIBLIOGRÁFIAI LEÍRÁSÁRA NINCS SZABVÁNY!! Ezért a cikkcímek programmal történő összehasonlítása sokszor nem hoz kielégítő eredményt.
- URL-cím alapján történő összehasonlítás is csak olyan URL-eknél lehetséges, melyek egyediek, vagyis nem több cikket fognak össze.
- A közvetlenül (és teljes egészében) az EPA-ból az évek során átkerült folyóiratok esetében az

EPAcikk_ID-k áttemelése automatizálható volt, a program 100 százalékosan átvette ezeket.

- Minden folyóiratra külön le kellett futtatni a programot és a sikertelen átvételeknél manuálisan kellett az EPAcikk_ID-eket pótolni.

A munka abból a szempontból is nagyon sikeres volt, hogy melléktermékként mind az EPA-ban, mind a MATARKA-ban levő (elég sok) hibát tudtunk kijavítani. Ehhez egy, a Google Drive-on megosztott közös fájlt használtak a MATARKA-s és EPA-s munkatársak, amelyet a továbbiakban a napi átvételek során észrevett hibák esetében is használni fognak.

A munka végén készült egy összesítés a feldolgozott folyóiratokról (2017 január végén 460 db ilyen volt), illetve egy kimutatás arról, hogy mely folyó-

iratoknál nem sikerült minden cikkhez EPAcikk_ID-t hozzárendelni. Két oka volt ennek:

- A MATARKA bővebb, több cikkhez tartozik ugyanaz az URL, míg az EPA összefoglalva írta le a cikkeket. Ilyenkor csak az első cikkhez lett EPAcikk_ID hozzárendelve, hisz az egyedi azonosító csak egy cikkhez tartozhat.
- Az EPA-ban az adott füzet nincs „felszeletelve”, vagyis ugyanaz az egy URL tartozik minden cikkhez, amely a teljes füzetre linkel. Ilyenkor nem létezik *index_new.xml* a tartalomjegyzékhez (pl. Partium folyóirat).

Összességében 2018. január 25-én a fő jellemző számok:

A MATARKA-ban EPA URL-lel rendelkezik 456 711 rekord. Ezek közül EPAcikk_ID-t tartalmaz 444 475 rekord. A cikkek 97,3 %-a rendelkezik EPAcikk_ID-vel. (Vannak olyan EPAcikk_ID-k is, melyeknél az EPA-adatbázisban és ezért a MATARKA-ban sincs URL, természetesen ezek is át lettek véve.)

Összegzés

Az egyedi cikkazonosító bevezetése mindkét szolgáltatás esetében egy-egy nagyobb folyamat egyik lépéseként is tekinthető. A MATARKA-ban néhány éve intenzíven folyik az egyedi azonosítók (pl. VIAF, ORCID, MTMT) hozzákapcsolása a magyar szerzők neveihez, hogy megkülönböztethetővé váljanak az azonos nevű személyek, illetve összerendelhető legyenek ugyanazon személy különböző névváltozatai. [2] A névazonosítók és a már kezdettől fogva nyilvántartott DOI cikkazonosítók mellett logikus lépés volt, hogy az EPA-ban teljes szöveggel megtalálható cikkek mindegyike kapjon egy egyedi azonosítót. Az EPA esetében pedig egy-két éve elindult egy adatkonszolidációs munka, ami az Országos Széchényi Könyvtár 2018-ban bevezetett új könyvtári és digitális könyvtári rendszerébe való átköltözést készíti elő. Ennek keretében zajlik a metaadatok javítása és egységesítése, és ide tartozik az egyedi azonosítók ügye is. Az EPAcikk_ID bevezetésével egyrészt könnyen beazonosíthatók és linkelhetők lesznek a MATARKA-ból a cikkek akkor is, ha ezek a digitális

dokumentumok átkerülnek az új rendszerbe és megváltozik az URL-címük. Másrészt lehetőség lesz arra, hogy a cikkek EPA-s metaadatai közé átemeljük a MATARKA-ból a személynevekkel összekapcsolt névtér-azonosítókat, valamint a DOI-számokat is, azoknál a cikkekénél, amelyeknél már vannak ilyenek.

Irodalom

1. BURMEISTER Erzsébet: Egyedi szerző- és dokumentumazonosítók használata a magyar könyvtári adatbázisokban – A 2015. nov. 10-én Kaposváron megrendezett konferencián elhangzott előadás átdolgozott, lektorált változata.
In: Könyvtárak a tudomány és a felsőoktatás szolgálatában. – Kaposvár : KE Egy. Kvt., 2016, p. 27- 35.
http://lib.ke.hu/emimg/konferencia/Konyvtarak_Tanulmanyok_2016_BELIV_P001-144_NYOMDA.pdf (Letöltve: 2018. 02. 12.)
2. BURMEISTER Erzsébet: Szerzők nevének egységesítése, szerzők szétválasztása, egyedi azonosítók.
In: Tudományos és műszaki tájékoztatás, 2016. 6-7. sz. p. 244-250.
<http://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/77> (Letöltve: 2018. 02. 12.)
3. URI-KOVÁCS József: A MATARKA és az EPA közötti együttműködés.
Magyar Könyvtárosok Egyesülete 49. Vándorgyűlése, Miskolc, 2017. július 6.
http://mek.oszk.hu/html/irattar/eloadas/2017/VGY_UKJ_2017_V1.pptx (Letöltve: 2018. 02. 12.)

Beérkezett: 2018. II. 20-án.

Burmeister Erzsébet

a Miskolci Egyetem
Könyvtár, Levéltár, Múzeum
főkönyvtárosa.
E-mail: erzsi@uni-miskolc.hu

Drótos László

könyvtáros
OSZK – E-könyvtári Szolgáltatások
Osztály.
E-mail: drotos.laszlo@oszk.hu